

PUBLIKÁCIE ministerstva pre sjednotenie zákonov a organizácie správy VESTNÍK.

Postavení Slovenska v zákonodárství republiky.

(Pokračování.)

Zákonem č. 210/1920 postátněna politická správa župní, ježto nebylo možno udržeti dosavadního rozdílného postavení jednak úředníků nově jmenovaných, jednak úředníků dosavadních, umožněna úprava obvodů politické správy tak, aby vyhovovaly řádné správě a při zmenšení finančního nákladu na ni, stanovena kvalifikace pro úředníky, při čemž povoleny výjimky pro úředníky vhodné a delší dobu ve správě na Slovensku činné a umožněno i spolehlivému dosavadnímu maďarskému úřednictvu k žádosti jeho převzetí do služeb republiky.

Aby pak i v nejnižším článku organizace správy veřejné, v obci, sjednán byl spolehlivý základ, postátnění zákonem č. 211/1920 obecní a obvodní notáři, čímž nejen stát získal potřebných záruk pro provádění agendy státní správy, ale i obcím zjednáni spolehliví úředníci a rádci; dosavadní působnost notářů nebyla však v zásadě vůbec dotčena.

Poněvadž jak zájem státu tak i měst vyžadoval, aby správa měst byla, pokud nevyhovuje, nově organisována, zjednána nová úprava zákonem č. 233/1920 o prozatímní úpravě správy měst s regulovaným magistrátem, jímž postátnění ti úředníci, kteří vykonávají agendu politické správy a zlepšeny hmotné poměry oněch zaměstnanců, kteří nadále zůstanou orgány městskými. Na působnosti obecního zastupitelstva se ničeho nezměnilo, kdežto nový magistrát převzal působnost dosavadního magistrátu a obecního představenstva. Městští úředníci a zřízenci nejsou však voleni, nýbrž jmenováni měšťanostou po návrhu městského zastupitelstva. Města pak pro provádění agend ve věcech vnitřní správy městské získala i státní úředníky.

Ježto příjmy ze župních přírážek nestačily ke krytí zvýšených nákladů na správu, komunikace, zemědělství a vzdělání, povoleny župám mimořádné župní přírážky k přímým státním daním, k jichž vybírání nepotřebovaly si vymáhati teprve povolení ministerstva vnitra a financí, jak by toho vyžadoval zákon¹¹⁾ (v zák. č. 247/21 a č. 83/22).

Dále bylo nutno provéstí poslední odstavec § 99. zák. župního. Poněvadž totiž podle předcházejících odstavců přešel dohled k obcím v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, pokud jej vykonávaly orgány územní autonomie, na určité nové orgány autonomie župní a okresní, bylo třeba stejné opatření učiniti pro Slovensko, kde by jinak dohled k obcím, obsta-

¹¹⁾ 2% mimořádná přírážka a 2% přírážka podle § 13. zák. článku XV : 1883; k této poslední bylo třeba zmíněného povolení.

rávány dříve municipálními výbory, byl podle § 6. zákona župního přešel na státní orgán, úřad župní. Tím docíleno jednotnosti ve smyslu posílení myšlenky autonomní, jak je patrné ze zák. č. 241/1921 o dohledu k obcím na Slovensku.¹²⁾

Poměry úředníků a zřízců u státních úřadů a ústavů býv. státu uherského upraveny zákonem č. 269/1920. Úředníci, kteří se ve stanovené lhůtě přihlásili, pokud se nedopustili trestních činů proti bezpečnosti státu, byli buď trvale ustanoveni ve službách nového státu nebo dáni na odpočinek s plnými požitky podle dosavadě platných zákonů. Zvláštní požitky poskytované vzhledem k mimořádným poměrům na Slovensku zůstaly zachovány. Pro odbornou způsobilost dosavadních úředníků učiněna pro prvních 5 let výjimka v tom směru, že rozsah její řídil se dle dřívějších předpisů. Podobná úprava zavedena i v soudnictví zákonem č. 270/1920.

Poněvadž finance obcí po převratu byly po většině ve zhoršeném stavu¹³⁾, došlo k prozatímní úpravě finančního hospodářství obcí a měst s právem municipálním zákonem č. 329/1921.¹⁴⁾ Ingerence dohlédacích úřadů na toto hospodářství upravena již vzhledem k organizaci župní a pověřeny jí orgány autonomie okresní a župní. Příslušná úprava převzala v zásadě ustanovení dříve na Slovensku platného § 126. z. čl. XXII : 1886. Ustanovení § 14. novely k obecním zřízením č. 76/1919 o finančních komisích sem převzato a poněvadž by v některých obcích na Slovensku mohlo působiti sestavení komise potíží, povoleny výjimky. Revise hospodářství obecního není na Slovensku ničím novým, ježto byl tu již dozor služného nebo jeho zástupce, který byl zachován a čistě formelní skontro obecní pokladny okresním účtovníkem; dozor ten však rozšířen i po stránce věcné. Výše přírážek obmezena v zájmu poplatnictva oproti dosavadnímu stavu na Slovensku, který neznal obmezení této výše pro rozvržení obecní daně. Za to však otevřeny jiné zdroje jako u přírážek ke spotřebním daním státním. Obecní majetek v zájmu obce požívá větší ochrany. Města municipální podrobena sice úpravě jako obce, ale jejich zvláštní postavení našlo i v zákoně ohlasu. Obcím kromě toho dostalo se ještě zákonem číslo 334/1924 výnosu některých státních daní a to polovina, po případě až dvě třetiny daně domovní, po 2 leta $\frac{1}{3}$ daně pozemkové (zbytek připadá župám, po 2 letech celá), 5%, příp. až 10% všeobecné daně z obratu a pracovních výkonů a daně přepychové (župy 5%) a župám ještě část zvláštní přírážky k dani z líhu (§ 5. cit. zák.)¹⁵⁾

¹²⁾ Srv. o tom mé články ve Věstníku min. vnitra, roč. VI. č. 10., »Obec v nové organizaci veřejné správy« a roč. VII. č. 3. »Dozorčí právo podle § 99. zákona župního«.

¹³⁾ Finanční hospodářství obcí zůstávalo možno říci všeobecně omezeno na přírážky k přímým daním výnosovým vedle přírážek k některým daním spotřebním a některých samostatných dávek obecních. Poněvadž však ani tyto příjmy nestačily, došlo buď k omezování i odůvodněných výdajů nebo k nadměrnému zvyšování přírážek, jež naráželo na odpor obyvatelstva.

¹⁴⁾ Na Podkarpatské Rusi rozšířen n. č. 216/1922 Sb. z. a n.

¹⁵⁾ V náhradu za zrušený podíl obcí z výnosu daně výčepní (zrušeny § 69. z. čl. XXXV : 1888, § 4. z. čl. VI : 1889 a § 6. z. čl. II : 1906) a za podpory poskytované také městům municipálním a se zřízeným magistrátem podle z. čl. LVIII : 1912, XXII : 1915, XXV : 1916 a IX : 1917.

Poněvadž v městech municipálních a v městech s regulovaným magistrátem nebylo by možno provéstí volbu podle zák. č. 75/1919¹⁶⁾ bylo nutno zákonem č. 213/1922 podrobiti tato města takové nové úpravě, aby i zde demokratický volební řád mohl býti uplatněn — ovšem s některými odchylkami podmíněnými zvláštními poměry na Slovensku, dále bylo nutno přiblížiti ústavu měst se zřízeným magistrátem župnímu zřízení tak, aby do něho jako jeden článek vhodně mohla zapadnouti a konečně bylo třeba doplniti úpravu vzhledem ke správnímu soudnictví. Zároveň vyslovuje se zásada výkonu vnitřní správy státními orgány za účasti občanstva vzhledem k tomu, že tato místa staví z. č. 126/1920 na roveň okr. úřadům.¹⁷⁾

Tak se v zásadách směřovalo ke zlepšení poměrů na Slovensku, při čemž nelze zapomenouti, že ani jazykové stránky nebylo opomenuto.

Upraveno užívání jazyků při župních zastupitelstvech, výborech a okresních výborech s úředním jazykem slovenským a zabezpečena i práva menším jinojazyčných (nař. č. 27/1924). Již dříve stanoveno vycházení Sbírký zákonů a nařízení ve znění slovenském (zák. č. 139/1919) a později texty slovenské, uveřejněné ve Sbírci zák. a nař. prohlášeny za původní (z. č. 500/1921), což bylo nejen s hlediska národního, ale i politického významným uskutečněním dávného slovenského požadavku.

Stejně směry ke zlepšení můžeme konstatovati i v jiných oborech. Tak v oboru sociální péče kromě zmíněné již úpravy 8hodinové doby pracovní a práce dětí (č. 420/1919) jest zde celá řada norem, jež přinesly zlepšení v takových oborech, jež nebyly dříve vůbec známy a jež teprve poválečná doba přinesla, zejména pokud jde o bytovou péči (stavební ruch, ochrana nájemníků, obmezení práva stěhovacího a p.), kde všude brán kromě toho zřetel na poměry slovenské. Dále je to zavedení gentského systému v oboru nezaměstnanosti, placené dovolené pro zaměstnance a p., zvyšování různých zaopatřovacích platů a důchodů, jakož i drahotních příspěvků k nim vzhledem k drahotným poměrům v oborech sociálního pojištění. V tomto oboru rozvinuta obsáhlá činnost ve směru unifikačním, jež směřovala vždy ke zlepšení dosavadních poměrů.¹⁸⁾

Tak v oboru úrazového pojištění zjednáno na Slovensku předem nový nositel pojištění v Zemské úřadovně pro dělnické pojištění v Bratislavě (nař. 516/19), která převzala povinnost platiti důchody úrazové, pozůstalých a jiné zákonné dávky. Důchodcům dosavadním byly — ježto Budapešť výplatu zastavila — prozatím vypláceny požitky úřady republiky ze záloh poskytnutých státem. Dosavadní obligatorní vyjmutí některých veřejných zaměstnanců z úrazové pojištění povinnosti nahraženo fakultativním zproštěním zřízců podniků státních a zemských a zřízců soukr. drah. Zvýšena hranice započitatelného prac. výdělků ročního na 6000 Kč a výše plného odškodného na $\frac{2}{3}$ ročního pracovního výdělků místo dosavadních 60% (nař. 509/1920), vydána nová příspěvková sazba (nař. č. 568/20),¹⁹⁾ zvýšena opět (nař. č. 199/1922) mzdová hranice na 12.000 Kč, rozšířena

¹⁶⁾ Platí na Slovensku od 3. prosince 1921, resp. 26. srpna 1922.

¹⁷⁾ Analog. úprava provedena i v Podk. Rusi zprvu nařízením č. 171/1923 a pak zák. č. 62/1925.

¹⁸⁾ Srv. mé pojednání v brož. »Naša unifikačia«, Sv. II. knižovny Právniho Obzoru, str. 47 a násl.

úrazová povinnost na horníky, dosavadní způsob úhrady důchodů úrazových, t. j. úhrady rozvrhové, změněn na úhradu kapitálovou, změněn pořad instancí tak, aby rozhodnutí správního úřadu přezkoumal opět úřad správní a k rozhodování sporů o stanovení důchodů úrazových zřízeny rozhodčí soudy v Bratislavě a Užhorodě. Konečně určeny hranice působnosti Zemské úřadovny a ministerstva sociální péče a zavedeno nové schéma zařazovací²⁰⁾ (nař. 200/1922).

Pokud jde o zemědělské pojišťování proti úrazu zřízena Slovenská pokladnice pro zemědělské dělnictvo v Bratislavě, zvýšeny členské příspěvky a podpory a i paušál za pojištění dělníků zaměstnaných při hospodářských strojích.²¹⁾ Vzhledem ke zvláštním poměrům na Slovensku a v Podkarpatské Rusi zachovávána i samostatnost této pokladnice.²²⁾

V oboru pojištění nemocenského pokračováno podobně. Pojistná povinnost a možnost pojištění dobrovolného rozšířeny na větší okruh osob.²³⁾ To platí i o vyjmutí veřejných zaměstnanců, kde stanoveno, že musí mít v případě onemocnění nárok na služné aspoň po dobu 1 roku, kdežto podle odst. 1., § 10. z. čl. XIX : 1907 postačila doba 20 týdnů (nař. č. 26/21). Zavedeno zvýšení dávek pojistných, mimořádné zvýšení dávek stanovami, změněny mzdové třídy tím, že maximální hranice průměrného denního platu zvýšena z dosavadních 8 Kč podle uh. zák. na 36 Kč. Zvýšeny i příspěvky, avšak s tím omezením, že nesmí činiti více nežli $\frac{1}{10}$ průměrného denního pracovního výdělku třídy mzdové. Nemocenské poskytnuto po dobu 1 roku od počátku nemoci a to týdně pozadu. Konečně stanoveno též, které pokladny napříště mají prováděti pojištění.

Rovněž v oboru provisijského hornického pojištění máme podobnou tendenci ke zlepšení; kromě 100% zvýšení zaopatřovacích platů zřízen zvláštní zaopatřovací fond v Bratislavě. Celostátním zákonem o bratrských pokladnách (č. 242/22) stalo se pak hornictvo slovenské zrovna tak jako ostatní účastno všech zlepšení, jak po stránce pojištěnců, tak i po stránce vlastní organizace pokladen.

V oboru pensijního pojištění, kde nebylo vůbec nějaké povinnosti pojišťovací a příslušné nároky zakládaly se jen na soukromoprávním poměru, jsouce začasťe součástí námezdní (služební) smlouvy, získalo velice Slovensko a Podkarpatská Rus zavedením povinného pensijního pojištění zákonem č. 484/1921 v rozsahu platném v ostatních částech republiky.

Toto vše připravovalo jaksi jednotnou bási pro nový zákon jednotný, platný v celém území republiky, jímž se stal zákon o pojištění zaměstnanců

²⁰⁾ Na podkladě sazby 10 Kč při nejvyšším nebezpečí; odpovídala ve středních stupních přibližně středním sazbám nebezpečenských tříd ústavu pražského.

²¹⁾ Schema uherské bylo sice (125 nebezpečenských stupňů) mírnější nežli v ostatních částech republiky (několik podnikových titulů patřilo do vyšších tříd), avšak i v nižších třídách je za to sazba vyšší.

²²⁾ Viz oznam č. 7814/19, č. 2968/1920 odd. pres. a nař. č. 137/1919, 45/20, vše v Úředních Novinách.

²³⁾ Viz čl. III. zák. č. 300/1921 Sb. z. a n.

²⁴⁾ Též úředníci závod vedoucí, obchodní pomocníci a pod. s měsíčním neb ročním platem podrobeni jsou nemocenskému pojištění bez ohledu na vyšší příjem (dříve hranice 4800, zvýšená dle nař. č. 116/1919, Úř. Nov. č. 20/21).

pro případ nemoci, invalidity a stáří, který právě v těch posledních dvou bodech přinesl neocenitelné zabezpečení zaměstnanců tam, kde dosud bylo omezeno — nehledě k zaměstnancům veřejným — na úzké kruhy soukromých úředníků a zřizenců (pensijní) a horníků (provisijní) a zlepšil tak, jak toho poměry vyžadovaly, sociální pojištění, jak co do rozsahu pojistné povinnosti, tak co do organisace a dávek (zák. č. 221/1924). Až nabude nová úprava účinnosti, bude pak Zemská úřadovna pro dělnické pojištění v Bratislavě přeměněna v Úrazovou pojišťovnu dělnickou pro obvod Slovenska a Podkarpatské Rusi.

Podobným způsobem upraveno i pojištění osob samostatně hospodářících pro případ invalidity a stáří rovněž na Slovensku neznámé, jež dosud jen v mízivých případech se vyskytovalo a to pouze jako poměr soukromoprávní (zák. č. 148/1925). A i tu byt i ne výslovně brán leckde zřetel na zvláštní poměry na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.²⁴⁾ Je přirčeno dále, že též na všeobecném zákoně o nemocenském pojištění veřejných zaměstnanců, jako instituci nové běže i Slovensko a Podkarpatská Rus svou účast (z. č. 221/1925).

K lepší ochraně dělnictva a tím i nepřímo ke zmenšení počtu úrazů přispěl pak zák. č. 47/1921, jímž byl dozor živnostenských inspektorů na Slovensku rozšířen na veškeré podniky provozované po živnostensku nebo po továrnicku bez ohledu na počet zaměstnanců a bez ohledu na to, zdali se v nich užívá strojů hnaných živelní silou čili nic (dříve omezeno na závody aspoň s 20 zaměstnanci a pouze na stroje hnané živelní silou).

Nový zákon č. 71/1922 směřuje k zamezení nezdravého vystěhovalectví a nesvědomitě propagandy a tím k uplatnění pracovní síly v tuzemsku, jakož i k ochraně a podpoře vystěhovalce na cestě i v zemi, již si vyvolil, aby pak pokud možno brzy mohl se vrátiti do své vlasti.

Rovněž v oboru péče chudinské a zejména péče o mládež dlužno zaznamenati značná zlepšení. Je to zejména rozsáhlá péče Československého Červeného Kříže,²⁵⁾ který zde rozvinul blahodárnou činnost v tomto směru. Ani stát tu nelení, jak patrně z toho, že podle stavu z 1. ledna 1924 byla v péči státních dětských asylů (Košice, Rim. Sobota, Mukačevo s filiálkou v Sevljuši) celkem 4139 dětí. Dětských osad zřízeno na Slovensku 26 a na Podkarpatskej Rusi 15, dohromady s 3086 dětmi, při čemž postaráno je o dostatečný dozor zejména po stránce lékařské. Na provoz dětských státních domovů vynaložil stát za léta 1920—1923 celkem 23,867.610 Kč. Zákonem č. 477/21 zavedena přírážka zdravotní, z níž utvořen fond pro podporu veřejných nemocnic a ústavů léčebných, působnost býv zemského fondu nemocenského na Slovensku a v Podkarpatské Rusi suspendována a jeho úkoly plní nyní pokladna státní. (Pokrač.)

²⁴⁾ Tak na př. ustanovení § 85. odst. 3. zákona o možnosti snížení příspěvků z 22 Kč na 12 Kč má důvod svůj v tom, že v chudých horských krajích a při naturálním způsobu hospodaření na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, kde prostředků na hotovost se nedostává ani k úhradě nejnútnejších životních potřeb, by placení 264 Kč ročně drobné zemědělce a živnostníky event. příliš zatěžovalo.

²⁵⁾ Se svými divisemi v Turč. Sv. Martině a v Mukačevu a místními spolky